

wować będą, też i około tych potrzeb posłów podlaskich dostateczną sprawę i kognicyją wzięli, i Nas [i] rady koronne na blisko przyszłym sejmie informowali, iakoby co w tej mierze najlepiej i przystojniej Nam była potrzeba uczynić ku dobremu i pożytecznemu obywatelom ziem tamtych, a nie z ubliżeniem też czyiem. Dla czego lepszej, pewniejszej [pamięci] list ten Nasz pod pieczęcią Naszą wydacieśmy rozkazali. Dan w Krakowie na sejmie koronacyjej 28 Maii 1576, Regni Nostri [anno] primo. Stephanus Rex subscripsit.

VII. KONSTYTUCYJE SEJMU WALNEGO KORONACYI KRÓLEWSKIEJ [30 MAJA 1576 R.]

W Imię Boże amen. Ku wiecznej pamięci. Gdyż niepewna iest pamięć ludzka, zwykli są ludzie pismem to opatrować, czego wieczną pamięć mieć chcą. Przeto My Stephan z łaski Bożej Kroi Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie, Kijowskie, Wołyńskie, Podlaskie, Inflantckie, Siedmigródzkie etc.

1. Oznaimuiemy wszem wobec i komu to wiedzieć należy i potrzeba, iż gdyśmy za łaską a pomocą Bożą tu na to miejsce do Krakowa, gdzie Królowie Polscy zwykli być koronowani, przyiechali i za iego świętym błogosławieństwem koroną zwykłą iesteśmy koronowani, tedy według obowiązku posłów Naszych, w Warszawie na elekcyi Naszej będących, imieniem Naszym uczynionego i Naszego też także w Węgrzech, którym obowiązaliśmy się przy koronacyi Naszej, tego czegooby obywatelom koronnym ku pomnożeniu wolności ich potrzeba przyczynić, przyiąć i potwierdzić pewne artykuły niżej pomienione, do wolności i porządku ich potrzebne, z przyzwoleniem panów rad koronnych duchownych i świeckich i posłów ziemskich, postanowiliśmy.

2. A iż przodkowie Nasi wszelakie konstytucyje stanowić tak zaczęli, że ie na fundamencie utwierdzenia praw i swobod od przodków swych nadanych i postanowionych budovali, aby się nie znaczyło, żeby przez nowe stanowienia stare miejsca iuż nie miały. Tedy nie chcąc, aby o tym iaka wątpliwość być miała, uważywszy wszystko u siebie dobrze i z powinności i obowiązku Naszego, naśladowując przykładu przodków Naszych, świętej pamięci Królów Polskich i Wielkich Książąt Litewskich, iakośmy to przysięgą i listem Naszym iuż warowali, tedy naprzód wszystkie przywileje, daniny, zapisy, dożywocia, prerogatywy, wolności i swobody, tak Korony Polskiej i Wielkiego Księstwa Litewskiego, iako ziem do nich należących, im spólnie abo osobnie nadane, także też osob **privatarum personarum** któregołkolwiek stanu, kondycyi, płci będących, miast, miasteczek i miejsc wszelakich osobnie nadane, duchowne i świeckie, ktoregołkolwiek sposobu przez przodki Nasze Króle Polskie i Wielkie Książęta Litewskie i ziem z onemi złączonych, Króle, Książęta, Dziedzice, Pany tak we wszystkim, iako i w części ich, a osobliwie przez Kaźmierza Wielkiego, Ludwika Loissa rzonego, Władysława Wtorego Jagiełłą rzonego i bracią iego Witolda i Zygmunta, Wielkie Książęta Litewskie, Władysława Trzeciego, Kaźmierza Trzeciego Jagiełłowe syny, Olbrachta, Alexandra, Zygmunta Pierwszego, Zygmunta Wtorego Augusta, Henryka, Króle Polskie i Wielkie Książęta Litewskie, także też przez Mistrz Pruskie, Arcybiskupy, Biskupy, Mistrz, Preceptory, Inflantckie Książęta, Dziedzice i Pany Ziem Ruskich, Mazowieckich, **iuste et legitime emanatas et concessas** i prawu pospolitemu obu narodow nie przeciwnie, nadto prawa, ustawy, uchwały, statuta, konstytucyje, porządki, wolności i swobody na sejmiech koronnych ktorychłkolwiek słusnie ustawione, a mianowicie wolności i uchwały na sejmie elekcyi Henryka Króla postanowione, k'temu to, co iest w Andrzeiowie, ku pomnożeniu swobod, wiecznie stanowiono, także zwyczaie; w czym tego dokładamy, że ani **specialitas generalitati**, ani **generalitas specialitati** w niczym nie ma derogować, k'temu kondycyje przez posły Nasze z stany koronnemi namówione i postanowione i przez Nas potwierdzone, których wszystkich rzeczy wyższej omienionych opisanja, takiej mocy być chcemy, iakoby tu na tym miejscu słowo do słowa wpisane i wwiedzione były, we wszystkich ich artykułach, punkciech, klauzulach, kondycyjach, utwierdzić i umocnić iesteśmy umyśliłi i postanowili. Iakoż utwierdzamy i umacniamy, skazuiąc, że wieczną i niewątpliwą i nienaruszoną moc mieć mają. Bierzemy to na się, przyrzekamy i słowem Naszym Królewskim obiecuiemy, że ie we wszystkich ich punkciech, artykułach, kondycyjach, klauzulach mocnie i nie-

naruszenie dzierżeć, zachować, wypełnić i exekwować będziem i wszystkim i każdej z osobna dosyć uczyniemy, i żeby były dzierżane i exekwowane, opatrzymy.

3. Przytym obiecuiemy, bierzem to na się i przyrzekamy, iż wszystko przez nieprzyiaciele pograniczne niesprawiedliwie od Korony, Wielkiego Księstwa Litewskiego i państw im należącym, którymkolwiek kształtem okkupowane, walką albo iakim innym sposobem odebrane, do własności, iedności tegoż Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego wedle największej możności Naszej zgromadziemy i granic koronnych i Wielkiego Księstwa Litewskiego nie umniejszymy, ale wedle możności Naszej rozszerzymy.

4. A ieślibyśmy co przeciwko wolnościom, swobodom, prawom, przywileiom przereczonym Królestwa i Wielkiego Księstwa Litewskiego i innym państwom im przyłączonym uczynili (czego Boże uchowaj), onych we wszystkim albo w części nie zachowywając, to wszystko za nikczemne i żadnej wagi nie mające być skazuiemy i opowiadamy. A iż wyższej listy, przywileie, wolności duchowne z innemi potwierdziliśmy, to nie chcemy, aby co wadziło artykułowi przysięgi Naszej. To iest, żebyśmy pokój między temi, którzy są różni w wierze zachowali etc. Który artykuł mocnie, nienaruszenie i skutecznie obiecuiemy i przyrzekamy zachować.

5. Co się tycze wolności i uchwał na elekcyi Henryka Króla, którycheśmy wzmiankę uczynili, tedy te są¹: naprzód, iż My za żywota Naszego i potomkowie Nasi Królowie Polscy i ciż Wielkie Książęta Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie, Kijowskie, Wołyńskie, Podlaskie, Inflantskie i innych państw, nie mamy mianować ani obierać, ani obierania iakiego składać żadnym sposobem ani kształtem wymyślonym, Króla na państwo successorsa Naszego wsadzać, a to dla tego, iżby zawždy wiecznemi czasy po zejściu Naszym i potomkow Naszych, wolne obieranie Króla zostawało wszem stanom koronnym. Dla czego i tytułu haeredis używać nie mamy, ani potomkowie Nasi, Królowie Polscy. A iż w tej zacnej Koronie narodu polskiego, litewskiego, ruskiego, inflantckiego i innych iest niemało **dissidentes de religione**, przestrzegając napotym iakich sedycyi i tumultów z tej przyczyny rozerwania albo niezgody [w] religii, warowali to sobie niektórzy obywatele koronni konfederacją osobliwą, że w tej mierze, **in causa religionis**, mają w pokoiu być zachowani; którą My im obiecuiemy trzymać wcale czasy wiecznemi. A w sprawach koronnych, które się dotyczyć będą Osoby Naszej i dostojęstwa Naszego, poselstw do cudzych kraiw wysyłania i cudzych także poselstw słuchania i odprowowania, wojsk iakich albo żołnierzow zbierania albo przyimowania My i potomkowie Nasi nic zaczynać nie mamy bez rady rad koronnych obojga narodu, spraw sejmowi należących niwczym nie wzruszając. A wszakoż te poselstwa, któreby się Rzeczypospolitej nie dotyczyły, a mogły być wedle ich czasu i potrzeb odprowowane, tedy te mamy i będziem mogli zawsze odprowować za wiadomością panów rad koronnych obojga narodu, którzy przy Nas mieszkać będą.

6. O wojnie albo ruszeniu pospolitym nic zaczynać nie mamy mimo pozwolenie sejmowe wszech stanów, ani za granice koronne obojga narodu rycerstwa koronnego woennym obyczaiem wywodzić żadnym sposobem ani prośbą Naszą Królewską, ani płaceniem pięci grzywien **super hastam** My i potomkowie Nasi Królowie Polscy nie mamy i słowem Naszym Królewskim przyrzekamy. Wszakże ieślibyśmy za uchwałą sejmową ruszenie pospolite uczynili, iednak nie dłużej mamy dzierżeć poddanych Naszych na miejscu, tam kędy im wiciami ostatecznemi, to iest listy woennemi czas i miejsce oznaczemy, iedno dwie niedzieli. A ieślibyśmy za pozwoleniem wszech stanów za granice poddane swe wywieść chcieli, a oni Nam tego dobrowolnie dozwolili, tedy na każdego z osobna iezdneho, żadnej osoby nie wyimując, także szlachcica pieszego wojnę służyć powinnego, powinniśmy im dać niż się z granic ruszemy, po pięci grzywien; a nie mamy ich dłużej trzymać na żoździe tych pięci grzywien, iedno ćwierć roku. Rozdziału żadnego na części wojsk, tak wielkiego iako i małego nie czyniąc między nimi. A ieślibyśmy ich do dwu niedziel nie ruszyli za granice, tedy przy Nas dłużej trwać nie będą powinni. A czasu wojny będziemy potrzeby wszystkie kosztem swym odprowować, iako działa, prochy, puszarze, draby i straż wszelaką. Granice koronne obojga narodu i wszystkich państw do Korony należących od wtargnienia nieprzyjaciela wszelakiego obroną opatrować

¹ Poniżej, w innym sformułowaniu, potwierdzono raz jeszcze przepisy Artykułów henrykowskich. Por.: *Sejm elekcyjny 1573 r.*, nr LXXV, p. VII, oraz *Sejm koronacyjny krakowski 1576 r.*, nr LXXIX, p. I, C.

nakładem Naszym mamy i powinni będziemy, i potomkowie Nasi, ostawując quartę w mocy, wedle statutu polskiego.

7. Często się też to przytrafiać może, iż między wielą senatorów sentencyje, zdania i rozumienia być mogą różne a nie na wszem zawżdy zgodne w sprawach wszelakich, przeto My i potomkowie Nasi władzą swą nie konkludować nie mamy, ale się co najpilniej starać, abyśmy wszystkie do iednej sentencji przywieść mogli, uważając wszystkie wywody ich, któreby się z prawem, wolnościami pospolitemi i z większym pożytkiem Rzeczypospolitej pokazywały, a któreby wolnościom, prawom i swobodom wszystkim państwom nadanym przeciwne nie były. A ieślibyśmy ich do iednej a zgodnej sentencji przywieść nie mogli, tedy przy tych konkluzjach Nasza zostawać ma, którzyby się nabiżej ku wolnościom, prawom a zwyczajom wedle praw każdej ziemi i dobremu Rzeczypospolitej skłaniali. Okrom spraw sejmowych, które się zwykłym obyczajem, z wiadomością i przyzwoleniem wszech stanów odprawować mają. Gdyż to jest rzecz pewna i doświadczona, iż sama iedna Osoba Królewska u tak wielkich państw tego Królestwa wszystkim sprawom zdołać nie może, zaczymy w nieład i w niebezpieczeństwo Korona wpaść mogła, przeto ustawiamy i za wieczne prawo mieć chcemy, aby każdego sejmu walnego naznaczeni i mianowani byli z rad koronnych osob, szesnaście, tak z Polski iako i z Litwy i z innych państw do Korony należących, z wiadomością wszech stanów, ku innym urzędnikom koronnym polskim i litewskim, którzyby przy Nas ustawicznie byli, przestrzegając Osoby i dostojenstwa Naszego, wolności pospolitej. Bez których rady i wiadomości nic My i potomkowie Nasi czynić nie mamy ani będziemy mogli w sprawach potocznych (nie wzruszając nie sejmowych). A ci panowie będą powinni przestrzegać, aby we wszystkich sprawach nie się nie działo **contra dignitatem Nostram** i przeciw prawu pospolitemu; z czego potym będą powinni respondować na sejmie walnym blisko przysłym. A wszakże każdemu z panów rad senatorów, przyiachać do Nas ile kroć który raczy i obecnie mieszkać wolno ma być, i do tej sprawy i do każdej innej iako rady przypuszczamy; i owszem radzić i wiedzieć powinni będą. Tak że ci deputaci nie przed żadnym z nich mieć nie będą więcej okrom tego, że iuż oni do czasu swego obecnie powinni będą mieszkać przy Nas, nie zaniechując obyczaju starego opisowania listy Naszemi **ad consiliarios absentes**, gdy się co takiego trafi. Naznaczenie tych senatorów na sejmie ma być zaraz osob szesnaście, na każde pół roka osob cztery, ieden z biskupów, ieden z wojewod a dwa z kasztellanów; a ci mają iść koleją iako w radzie siedzą. A ieśliby który w swej kolei zostać niechciał, albo **per aliquod legale impedimentum** nie mógł, aby się zaraz tamże na sejmie opowiedział, a inszy **ex ordine** na iego miejsce **necessario** naznaczony był. A ci mają mieć opatrzenie z skarbu Naszego i potomków Naszych: biskupi z ruskich kraio i inni świeckiego stanu senatorowie, każdy na swe półroka po pięćset złotych. A panowie duchowni kraio polskich tego nie potrzebują, gdyż są dobrze opatrzeni.

8. Sejm walny koronny we dwie lecie najdalej ma być składan. A gdzieby tego była pilna a gwałtowna potrzeba Rzeczypospolitej, tedy za radą panów rad oboiga państwa, iako czas i potrzeba Rzeczypospolitej przynosić będzie, powinni go składać będziemy. A dłużej go dzierżać nie mamy, nadalej do sześci niedziel. A przed takowemi sejmy w Polszcę wedle zwyczaju, a w Litwie wedle Statutu Wielkiego Księstwa Litewskiego sejmiki powiatowe być mają, iako w Kole i w Korczynie sejmik główny bywa, także w Litwie, i w Wołkowysku sejmik główny być ma. Na które sejmiki przez posły swe potrzeby przypadłe zwykłym obyczajem oznaimać mamy.

9. Obiecujemy też słowem Naszym Królewskim, iż My i potomkowie Nasi sygnetu żadnego używać nie mamy ani pieczęci osobnej w sprawach Rzeczypospolitej należących, tam **intra quam extra Regnum**, iedno koronnych pieczęci, które przy kanclerzach i podkanclerzych są, tak polskich, iako i litewskich.

10. Urzędy koronne oboiga narodu w cale zachowane być mają. Także i dworskich urzędów umniejszać i zatrudniać nie mamy, ale owszem ludziom statecznym, godnym i zasłużonym oboiga narodu a nie obcym, gdybykolwiek wakowały, powinni będziemy dawać.

11. Aby wątpliwość żadna około grontów szlacheckich nie była, wolne zawżdy ze wszemi pożytkami, któreby się kolwiek na ich grunciech pokazywały, i kruszce też wszelakie i okna solne zostawać mają. A My i potomkowie Nasi przekazywać im nie mamy czasy wiecznemi wolnego używania.

12. Także obiecujemy, iż wykładów nie przypuścimy ani wywodów żadnych z prawa obcego, aby daniny z przodków Naszych dóbr, prawem dziedzicznym nadanych, miały być za lenne poczytane; tylko na których stało mianowicie, że są nadane **iure feudali**.

13. Starostowie pogranicznych i sądowych zamków i miast głównych, także i miasta główne, które starostów nie mają, przysięgać Krolowi i Królestwu mają, iż **tempore interregni** zamków i miast spuszczać nie mają ku szkodzie Rzeczypospolitej nikomu inszemu, iedno Krolowi wolnie za dozwoleнием wszech obranemu i koronowanemu, pod utraceniem pocziwości, gardła i maiętności.

14. Korona Królestwa Polskiego ma być w skarbie koronnym w Krakowie chowana, przez pana podskarbiego koronnego, za pieczęciami i kluczami senatorów tych, to iest kasztelana Krakowskiego, wojewody Krakowskiego, Poznańskiego, Wileńskiego, Sandomirskiego, Kaliskiego i Trockiego. Którzy iej otwarzać nie mają, iedno za zezwoleнием spolnym wszech rad koronnych i stanów. A wszakoż niebytność ktorego z nich przez chorobę albo inne **legale impedimentum** przeszkadzać nie ma spolnego zezwolenia; owszem absens, za obwieszczeniem innych senatorów, powinien tamże klucz swój do innych kollegow przesłać. A ieśliby ktorego śmierć zaszła, tedy inni kolegowie **praesentes** moc mają zamek iego otworzyć i pieczęć odedrzeć.

15. Sprawiedliwość pospolitą sądową niektóre kraie Korony Polskiej sobie zwoliły, z[d]eimuiąc iaz Osoby Naszej. Czego My im dozwalamy i hamować nie mamy, z tym dokładem, że innym, ktorzyby chcieli także u siebie postanowić, wolno być ma zawždy, a poprawa iej ma być wolna, za spolnym ich dozwoleнием. I ieśliby się im zdało zasię ią na Osobę Naszę Królewską włożyć, tedy ią powinni będziemy na się przyiąć, My i potomkowie Nasi. Także też panowie rady wszystkie, i stany Wielkiego Księstwa Litewskiego i Ziem Wołyńskiej, Kijowskiej, Braclawskiej, które się prawem litewskim sądzą, to tymże sposobem postanowili, iż do sejmu przyszedłego na koronację Naszą złożonego, praw swych poprawić i obyczaj sprawiedliwości między sobą postanowić mają. A iako oni między sobą postanowią i na co się większa część tych, którzy się prawem litewskim sądzą zgodzi, to My wszystko przy koronacyi Naszej przysięgać powinni będziemy, i na potym także praw swych i sądów poprawować im będzie wolno zawždy.

16. Osobliwie to waruiemy, iż podatków ani poborow żadnych na imionach Naszych Królewskich i rad duchownych, także cel nowych na miastach Naszych w Polszcę i w Litwie i we wszystkich ziemiach do Korony należących składać i postanawiać nie mamy, bez zwolenia wszech stanów na sejmie walnym. Ani też monopolia rzeczy tych, które z państw koronnych tak polskich iako litewskich pochodzą, ustawiać dopuścić nie mamy.

17. A iż na małżeństwie Naszym wiele Rzeczypospolitej należy, tedy obiecujemy i przyrzekamy za się i za potomki Nasze Króle Polskie nigdy nic nie stanowić ani przed się brać około małżeństw Naszych, mimo wiadomośc i przyzwolenie rad koronnych obojga narodu. A okrom takowych przyczyn, które pismem i słowem Bożym są wyrażone, żadnych okazy i do niemieszkania powinnego w małżeństwie abo do rozvodu szukać sobie nie będziemy.

18. Nad które to umocnienie i utwierdzenie praw przeszłych i tego co się w Rzeczypospolitej przed koronacją Naszą stanowiło, gdyż to było zawždy w mocy **et in usu huius Regni** wedle potrzeby i czasów, praw poprawiać, moderować i przydawać i nowe stanowić, za zezwoleнием wszech stanów, tedyśmy tu na tym sejmie koronacyi Naszej niżej opisane rzeczy, za prośbą i przyzwoleniem posłów ziemskich i radą panów rad część deklarowali i poprawili, część nowo postanowili. Iakoż przysięgę naprzód królewską, acz była przedtym w statucie Alexandra Króla wyrażona, z tą poprawą przyięliśmy i Nasi potomkowie przyimować mają, iakowa była Henrykowi Krolowi przodkowi Naszemu podana, i wedle niej przysięgę przy koronacyi uczynił, i myśmy także uczynili, która słowo od słowa takowa iest:

Ego Henricus Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhyniae, Podlachiae, Livoniaeque etc. spondeo et sancte iuro Dei omnipotenti ad haec sancta Iesu Christi Evangelia, quod omnia iura, libertates, immunitates, privilegia publica et privata iuri communi utriusque gentis et libertatibus non contraria, ecclesiasticas et saeculares, ecclesiis, principibus, baronibus, nobiles, civibus, incolis et quibuslibet personis cuiuscunque status et conditionis existentibus per divos praedecessores Meos Reges et quoscunque

Principes, Dominos Regni Poloniae et Magnos Duces Lithvaniae, praesertim vero Casimirum Antiquum, Ludovicum Lois nuncupatum, Vladislaum Secundum Jagiellonem dictum, fratremque eius Vitholdum Magnum Ducem Lithvanie, Vladislaum Tertium Jagiellonis filium, Casimirum Tertium Jagiellonidem, Ioannem Albertum, Alexandrum, Sigismundum Primum, Sigismundum Secundum Augustum ac Henricum, Reges Poloniae et Magnos Duces Lithvaniae, iuste, legitime datas, concessas, emanatas et donatas, ab omnibusque ordinibus, tempore interregni statutas atque sancitas, mihi oblatas, nec non pacta et conventa oratorum meorum, nomine meo cum oratoribus manu tenebo, observabo, custodiam, tuebor et adimplebo in omnibus conditionibus, articulis et punctis in eiusdem expressis, pacemque, tranquillitatem inter dissidentes de religione tuebor, manutenebo, nec ullo modo vel iurisdictione Nostra vel officiorum Nostrorum et statuum quorumvis autoritate, quemquam affici opprimique causa religionis permittam nec ipse afficiam, nec opprimam. Omnia illicite a Regno Magnoque Ducatu Lithvaniae et dominiis eorundem quocunque modo alienata vel bello vel quovis alio modo districta, ad proprietatem eiusdem Regni Poloniae Magnique Ducatus Lithvaniae aggregabo, terminosque Regni et Magni Ducatus non minui sed defendam et dilatabo. Iustitiam omnibus incolis Regni iuxta iura publica in omnibus dominiis constituta, absque omnibus dilationibus et prorogationibus adpiinistrabo, nullo quorumvis respectu habito. Et si (quod absit) in aliquibus iuramentum violavero, nullam mihi incolae Regni omniumque dominiorum cuiuscunque gentis obedientiam praestare debebunt, imo ipso facto eos ab omni fide, obedientia Regi debita, liberos facio, absolutionem nullam ab hoc meo iuramento a quoquam petam, neque ultro oblatam suscipiam. Sic me Deus adiuvet.

1.ª **Declaratio** articuli **de obedientia**.

Artykuł **de obedientia non praestanda** mógłby przyczyną być różnego rozumienia i wykładania, przeto warując w tym **Regiam dignitatem**, a interpretacją artykułu tego, którą posłowie koronni w Węgrzech z poruczenia wszech stanów Nam podali, teraz za spólnym wszech zezwoleniem utwierdzamy i pewną być znajdujemy. Która takowa iest:

Significamus hisce litteris Nostris, quorum interest universis et singulis, quod cum serenissimo Principi Domino Stephano Dei gratia Electo Regi Poloniae et Magno Duci Lithvaniae etc. articulos seu leges spectantes ad stabilimentum et augmentum Reipublicae obtulissemus, ita eorum ultimum, de non praestanda obedientia, si (quod absit) articuli et conditiones electionis Serenitatis eius, aut etiam libertatis ordinum contrario aliquo actu, per Serenitatem eius soluti et laxati, nec re ipsa expleti fuerint, iuxta instructionem nobis datam declaravimus et interpretati sumus: nimirum conditiones illas et libertates non statim propterea, sed Serenitatem eius solvi aut laxari, existimari debere. Si quid eiusmodi per aliquem humanum errorem, ut sit, Serenitati eius exciderit aut obrepserit, in quo ius et libertas communis laedi videretur. Sed tum demum, si quod absit, quodue nunquam omnino futurum esse confidimus, a volente et sciente Serenitate eius, iura aut libertates nostrae ita ut per potentiam opprimerentur aut per contemptum et temeritatem in dubium vocarentur, ut ne admonitione quidem senatus aut reliquorum Regni ordinum, quidquam profectum esse videatur.

2. Consens Króla Iego Miłości na prorogacją cessyi.

Dosyć czyniąc potrzebie Rzeczypospolitej, prorogacją cessyi prawa wszelkiego od Królowej Jej Miłości Anny Małżonki Naszej, za pozwoleniem Naszym Rzeczypospolitej uczynioną, na dobra ruchome i nieruchome w Koronie Polskiej i w Wielkim Księstwie Litewskim i w państwach ku nim należących, ieśliby jakie prawo Jej Królewskiej Miłości należało, mocną i warowną być, za zezwoleniem wszech stanów deklarujemy. Także i na rezygnację, którą Królowa Jej Miłość Małżonka Nasza uczynić się opisała, gdyby się Jej Królewskiej Miłości na-przód od Nas i od stanów koronnych oprawa i opatrzenie takie iakowe tamta prorogacją zstała, będziemy powinni przyzwolić i obowiązujemy się na to. Iakoż prorogacją tę rozkazaliśmy w Metrykę wpisać i każdemu **autentice** wydawać. A oryginał do skarbu koronnego oddan iest.

^a W VL porzucono dotychczasową numerację artykułów i od tego miejsca rozpoczęto ją od nowa. Numery jednak zamieszczano nie przy tytułach lecz przed pierwszym wierszem tekstu.

3. O dobrach **iuris caduci** i wakancyjach.

Wakancyje wszelakie, także **bona iure caduco, donato, inscripto seu alioquocunque modo et ratione ad fiscum Nostrum Regium iuste et legitime devoluta et devolvenda**, gdy przypadną, będziemy powinni dawać **nobilibus utriusque gentis**, bene meritis, wedle prawa. A ktoreby przed samym sejmem przypadły, a nie byłyby przez Nas rozdane, tedy takowe na początku sejmu koronnego zawsze będziemy powinni rozdać. A gdzieby iaka wątpliwość o prawie Naszym była, tedy o tym ma być kognicyja na tymże sejmie walnym koronnym. Wyiawszy miejskie kaduki, które do szafunku sobie zostawujemy, komu i iako chcemy.

4. **Praescriptio seu fatalia sub interregno.**

Aby obywatele koronni **ex ignorantia** w swych sprawach i postępkach prawnych nie upadli, to co oni sobie w swych ustawach **sub interregnis** warowali, ustawiamy, aby żadna preskrypcja **neque iuris fatalia** po te oboje **interregna**, począwszy od śmierci przodka Naszego, sławnej pamięci Zygmunta Augusta, aż do roku od dnia koronacyi Naszej, w prawie każdym nikomu nie szły. A ktoby tego używał, tedy mu nie ma nic być pomocno. Toż i na potomne czasy rozumiano i zachowano być ma, z tą deklaracją: i każdy, **sive actor, sive reus**, który potrzebnie kontynuować **causam**, ma mieć frysztu i czasu od dnia koronacyi Naszej, rok. Toż i o zapisiech grodzkich nie przeniesionych rozumieć się ma^b.

5. O woźnych, generalech.

Odnieśli też to do Nas z niektórych ziem posłowie, iż niektórzy ludzie na urządzie będący nie chcieli przyjmować żadnych relacji od woźnych, generałów, ani ich dopuszczali **ad exercenda eorum officia**, prze co oni uciążenie sprawiedliwości swej miewali. Co My bacząc być rzecz przystoina i z prawem się zgadzającą, ustawiamy, aby każdy sąd i urząd dopuszczał woźne, generały, ab eorum obeunda officia i relacje ich przyjmował, **sub poena centum marearum, parti instiganti succumbentia**. A gdzieby który generał uczynił co przeciwnego prawu, tedy ma być pozwany przed Nas abo **ad iudicium generale ordinarium Regni**, a tam **peremptorie** ma się sprawić.

6. O przysiędze na łożach.

Celnicy i mytnicy, abo ich pisarze, na wodach będący, nie mają od szlachty abo służebników ich wyciągać niezwykłej przysięgi, iedno tylko iako statut uczy: to iest iż to zboże iest iego własnej roboty, a nie przekupne. Toż i o celnikach co od wołów biorą myto ma być rozumiano, iż swoim zbożem wychował. Toż się ma rozumieć i o leśnych towarzech².

7. O kommissarzach do Rusi i Podola.

Przystawiając do konstytucyi piotrkowskiej anni 1567³, w której było rewizory naznaczono do Podola i Rusi, aby miejsca oglądali i sprawę dali o tych miejscach, kędyby wieczności miały być rozdawane, także też i o czwartej części tych, którzy roku przeszłego są popaleni i spustoszeni, dla czego kommissarze iuż teraz posyłamy urodzone, Iana z Sienna żarnowskiego i Rapała Slakowskiego, konarskiego Ziemie Lanczyckiej kasztellany, które takowym ubezpieczeniem opatruiemy, iakoby mieli rewizorowie i lustratorowie.

8. **Feuda** w Ziemi Ruskiej i Podolskiej.

Za prośbą posłów Ziem Ruskich i Podolskich i za pozwoleniem wszech stanów koronnych ustawiamy i pozwalamy, że prawa lenne exekucyi podległe nie mają być rozumiane, iedno od statutu Króla Alexandra anni 1504⁴.

^b W VL na marginesie drobnym drukiem dodano: Desunt per errorem 10 num. in Orig.

² Por.: *Sejm piotrkowski 1496 r., Vol. Const. 1.1, vol. 1, s. 71*: De libertate nobilium in theloneis, oraz *ibidem*, vol. 2, p. III, s. 178: De theloneis.

³ Por. wyżej nr LXX, p. I, 22: Kraje podolskie i ruskie.

⁴ *Statuty piotrkowskie Aleksandra Jagiellończyka z 1504 r. przepisu takiego nie zawierają (Vol. Const., t. I, vol. 1, nr X, p. I, s. 128-130).*

9. O sądach Woiewodztwa Rawskiego.

Sądy nowe **ultimae instantiae** w Woiewodztwie Rawskim żadne osobliwe czynione być nie mają, a póki generalia indicia Regni postanowione nie będą, przy starych, które były za Królów przeszłych, zostawiają. A sądy tegoż woiewodztwa, które były sądzone **sub titulo et auctoritate Henrici Regis Galliarum, post 12 diem Maii anno proxime transacto, penitus cassamus et abrogamus**. Także też postęпки prawne w grodzie rawskim, za tym nieporządnym postanowieniem sądów w niwecz obracamy, okrom tylko **actiones** o długi **ad inscriptiones**.

10. Podymne.

Podymnego abo poradnego, iż **duobus hisce interregnis** ludzi wiele nie dawało, mając za to, iż go nie byli powinni dawać dla tego, iż Króla głowy swej nie mieli, gdyż to tylko Panom swym Krolom Polskim **in recognitionem summi dominii**, rycerstwo pozwoliło; ale iż to podymne starostom między inszemi prowentami porachowano, z czego też i kwarta idzie, tedy tak deklaruiemy z pozwoleniem wszech stanów, aby było takowe podymne zatrzymane, starostom Naszym **ad festum Sanctae Margarethae [13 VII]** oddane. A wszakże okrom win o tym opisanych. A z nowych osiadłości oddane być mają gdzie iuż wolności przeszły, iako i starych.

11. O sprawiedliwości Rusi, Podolanow, Bełzan i Wołyńcy.

Obiecuemy, iż się o to starać będziemy, aby był obyczaj nalezion czynienia sprawiedliwi» ści między Woiewodztwami Wołyńskim, Ruskim, Podolskim, Bełskim i inszemi, gdyż do tych czasów pewnego prawa, dochodzenia sprawiedliwości między sobą nie mieli. A kommissarze ku rozgraniczeniu Wołynia, Podola, Rusi i Bełskiej Ziemi wysłamy; iakoż iuż naznaczamy wyżej pomienione kasztellany, żarnowskiego i konarskiego.

12. O starości kamienieckim.

Iż Podolskiej Ziemi obywatele powiadali swoje uciążenie przez inkursyje wołoskie, które się z tej przyczyny dziewają, iż też poddani Naszych starostów czynią im szkody abo krzywdy, a sprawiedliwości doskonałej odnosić nie mogli, dla tego iż przed Naszym starostą kamienieckim poddanych swych stawiać nie chcieli, przeciw staremu zwyczajowi i zachowaniu. Czemu My zabiegając, ustawiamy, aby każdy obywatel Podolskiej Ziemi był powinien stawić poddanego swego, ktoremuby Wołosza o co winę dała, ku uczynieniu z niego sprawiedliwości, **sub poena quatuordecim marcarum**, przed starostą Naszym kamienieckim, teraz i na potym będącym.

13. De ecclesiis cathedralibus Russiae.

Też ustawiamy, aby statut **de non suscipiendis plebeis ad maiora cathedrales ecclesias**⁵ także się ściągał na kraie Ziem Ruskich.

14. Sejmiki gostyńskie i sochaczowskie.

Sejmiki powiatowe Ziemi Gostyńskiej w Gąbinie, a Sochaczowskie[j] w Sochaczowie wedle starego zwyczaju aby były trzymane, gdyż przy lubelskiej konstytucyi⁶ prze niebycie posłów onych ziem iest opuszczon, **propter legalia impedimenta**. Przeciwko czemu, acz się posłowie Ziemi Rawskiej opowiadali, iednak My widząc iż to zdawna te ziemie miewały, tedy im to pozwalamy.

15. Sol ruska w Wielkiej Polsce.

Skarżyli się przed Nami posłowie z Woiewodztwa Wielkiej Polski imieniem rycerstwa onych woiewodztw na żupnika Naszego ruskiego, iż im soli z żup ruskich wedle starych statu-

⁵ Por. Statuty piotrkowskie Jana Olbrachta z 1496 r., Vol. Const. t. I, vol. I, nr II, s. 72-73; Konstytucje sejmu piotrkowskiego 1501 r., ibidem, nr V, p. I, s. 97; Konstytucje sejmu radomskiego 1505 r., ibidem, nr XI, p. I, s. 139; Statut Zygmunta I z 1533 r., ibidem, vol. 2, nr XLII, p. I, s. 117; Konstytucje sejmu piotrkowskiego 1538 r., ibidem, nr XLVII, p. II, s. 170—171.

⁶ Mowa tu o konstytucji sejmu lubelskiego 1569 r., zob. wyżej, nr LXXI, p. IX, 57.

tow, a zwłaszcza anni 1520 fol. 27⁷ do składu bydgoskiego nie spuszcza, czym wielka a szkodliwa angaria na nie iest wniesiona, gdyż sol wszystka z żup ruskich nie gdzie indziej, iedno na składzie żupy bydgoskiej ma być składana i przedawana. My chcąc z nich tę angaryją złożyć a przy prawie ie zachować, uchwałą sejmu tego postanawiamy, aby żupnik Nasz ruski wszystkę sol, którą z Rusi rzeką Sanem a potem Wisłą puszcza, każdy rok do Bydgoszczy spuścił, a onej nie gdzie indziej z nią płynąć, przez sługi i robotniki swe nie przedawał, iedno w Bydgoszczy, za zwykłe pieniądze po grzywnie, pod winą tysiąca grzywien, za instygacją posłów tychże woiewodztw, na oprawę zamku kaliskiego. A iżeby ta sol wedle kondycyi każdemu rozdawana i szafowana nie była, wolno będzie Nam dać na żupnikostwo bydgoskie osobę godną osiadłą z Woiewodztwa Poznańskiego abo Kaliskiego, do odbierania tej soli od pisarzow żupnika ruskiego, za rekognicyją do ksiąg grodzkich bydgoskich, i z przysięgą pisarzow, którzy z nią przy płyną taką, iż wszystkę spełna przywieźli, a więcej iej nie spuszczo. Z której szafunku liczbę czynić przed nimi abo ich deputaty na sejmiku szredzkim powinien będzie i to pokazać, iż w tym osobie żadnego szlachcica Rzeczypospolitej krzywdy nie uczynił, pod winą sta grzywien, o którą w grodzie ukrzywdzonemu winien odpowiadać peremptorie. A jurgieltow żadnych nikomu solą na składzie żupy bydgoskiej nie damy, a ięśli które dane są, iako prawu onych woiewodztw przeciwnie a szkodliwe, abroguemy i w niwecz obracamy. Wszakże też do Dobrzynia i Dybowa ma być sol składana, wedle starego prawa i zwyczaiu.

16. O potrzebach Woiewodztwa Wołyńskiego.

Prosim Nas posłowie Woiewodztwa Wołyńskiego, aby wedle prawa koronnego przy tym byli zachowani, iżby iedna osoba w iednej ziemi dwu urzędów nie trzymała. Dla czego ustawiamy: iż od tych czasów nie będzie mógł być woiewoda i kasztellan starostą sądowym miejsca onego, w którym **dignitatem** trzyma, **modernis possessoribus exceptis**.

17. Też za prośbą ich, woźny ziemski w onym woiewodztwie będzie mógł wszystkie urzędy swe powinne wykonywać, chociażby go też urząd żaden stronie do tego nie przydawał, okrom gdyby szło o iakie zakrwawienie, zabicia, naiazdy etc.

18. Sejmik, który przed wielkim sejmem zwykł bywać w tym woiewodztwie, aby zawsze ieden w Łucku bywał.

19. Też im tego pozwalamy, aby z nich nie brano myt, ceł, mostowego, grobelnego od ich własnych rzeczy, które nie na przekup, ale ku swej potrzebie będą obracane. Od czego ich **per praesentes** wolnych czyniemy, tak iako insi obywatela koronni są wolni. A w tym celnicy mają się zachować wedle statutu polskiego koronnego⁸.

20. O to też Nas prosili, abyśmy im duchowne osoby na dostojenstwa greckiej wiary w ich ziemiach dawali szlacheckiego stanu. Co my za prośbą ich pozwalamy, że obywatelom koronnych ziem, szlacheckiego stanu ludziom, archimedryty, władyki, na potomne czasy dawać będziemy.

21. Mazowska prawa polskiego przyjęcie.

Iż obywatele prawa mazowieckiego, po śmierci panów swych Książąt Mazowieckich, przystawiając do korony Polskiej iako do ciała swego pierwszego, od ktorego się byli z dawnych czasów oddzielili, to sobie warowali, aby prawa statutów i zwyczajow swych starych, których za przeszłych Panów swych Książąt Mazowieckich zwykli byli używać i iemi się sądzić i sprawować, przedsię i na potomne czasy używali i temi się rządzili i sprawowali. Wszakże **successu temporum** na sejmach koronnych walnych tego dokładali i warowali sobie, aby im

⁷ Por. *konstytucje sejmu bydgoskiego 1520 r.*: Prohibitio salis extranei sub poena infrascripta, *ibidem*, Vol. Const., t. I, vol. I, nr XXIX, p. I, s. 352.

⁸ Zapewne powołano się tu na *statut piotrkowski Jana Olbrachta z 1496 r.* De libertate nobilium in theloneis, *ibidem*, nr II, s. 71. Por. też *konstytucje sejmu piotrkowskiego 1504 r.* De theloneis in terra et aqua solvendis et non solvendis, *ibidem*, nr X, p. I, s. 130, oraz *konstytucje sejmu koronacyjnego krakowskiego 1507 r.*, *ibidem*, nr XIV, p. I, s. 189.

było zawsze do praw i statutów polskich, przypatrzywszy się im dobrze, przystąpić i przyjąć ie. A z innymi koronnymi obywatelami w tym się porównać, o czym po kilka sejmów przeszłych walnych, za sławnej pamięci przodka Naszego Zygmunta Augusta Króla Polskiego, namowy czynili. Iuż teraz **ex nunc** za spolnym porozumieniem i namowami między sobą mianami i wielokroć powtarzaniami, prawa, przywileje, statuta, zwyczaje, postępek prawa i sejmowe konstytucyje koronne, **accedente ad id consensu praesenti Nostro et consiliariorum Regni ac nuntiorum terrestrium, in praesenti conventu congregatorum** przyjmują i używać ich będą, tym obyczajem i kształtem, iako wszelakich swobod i wolności Koronie Polskiej z dawnych czasów służących, od Królów Polskich nadanych, żadnych nie wyimując, tak też i prawa, statutów, zwyczajów, przywilejów i konstytucyi sejmowych używać i iemi się na wieczne czasy sprawować mają i moc zupełną mieć będą. Tego tylko osobliwie dokładaiąc i warując, iż też mają swoje osobliwe niektóre zwyczaje temu Księstwu Mazowieckiemu bardzo potrzebne, a dla zachowania ubogiej szlachty pożyteczne, które są im lekczejsze i znośniejsze. Drugie też acz tymże kształtem w Polsce bywają obserwowane, iedno że ich **expresse** w polskim statucie nie masz opisanych, tedy te sobie tak w mocy zachowują. Iakoż i My zachowujemy ie i potwierdzamy i wedle nich sprawować i rządzić ie chcemy **et pro lege et consuetudinibus Ducatus Masoviae** mieć ie obiecujemy i dzierżać będziemy powinni, gdyż to w statucie polskim widzimy, że to inszym woiewodztwom było przez przodki Nasze Króle Polskie dawano i pozwalano. Które to artykuły excypowane dla skrócenia czasu nie mogły być rewidowane, przeto na sejmie przyszłym rewidowane być mają. Wszakoz do tej rewizyi tych to zwyczajów excypowanych używać mają, a kauzy zaczęte w sądziech tak ziemskich, iako i grodzkich, których iuż dekreta zaszły, starym postępkim, iaki dotąd był chowan, prosequowane być mają. Wszakoz ich dokończenie przez banicyją być ma.

22. Vicesgerentia abrogata.

A iż w tym Woiewodztwie Mazowieckim, póki to stare mazowieckie prawo i statuty w cale mieli, do wiela rzeczy był im potrzebny wicesgerent królewski, przeto iuż **ex nunc et a modo** ta wicesgerencyja w Mazowszu ustać ma. Którą My iuż mocą sejmu tego na wieczne czasy umarzamy, abrogujemy i w niwecz obracamy, ale woiewoda każdy mazowiecki takąż władzę i powinność na sobie nieść i dosyć iej czynić ma i powinien będzie iako insi woiewodowie w Koronie Polskiej niosą i mają, i która w statuciech polskich iest opisana. Ale iż niektórzy z panów rad koronnych tę Nam sprawę dali, żeby dla ubogiej szlachty w sprawach sądowych było tam potrzeba nieiakiego opatrzenia, przeto iuż dalej nic nie wspominając tej wicesgerencyi, teraz na wieczne czasy abrogowanej, ma być na przyszłym sejmie o tym mowiono i tamże **de unanimi omnium ordinum Regni consensu** będzie mogło być co postanowiono.

23. Interregni acta approbantur.

Wszystkie sprawy, konfederacyje, warunki, prawne postęпки przeszłych czasów **interregni**, w Koronie Polskiej wszystkich ziem i powiatów rowno, dla porządku dobrego i zachowania pokoju pospolitego i sprawiedliwości czynienia i sądy postanowione, wedle pozwolonej im na to mocy i władzy we wszytkim. iako w sobie są i obmawiają, skutek swój mieć i brać mają. A kto-reby ieszcze **ad ultimam exequutionem** nie były przywiedzione, te starostowie i ich urzędy z powinności swych urzędów, **solitis gradibus iuris** exekwować i do końca przywozić powinni być mają; okrom kapturów Ziemie Dobrzyńskiej, które przed Henrykiem dla nieporządku nie dochodziły i za zwoleniem onego rycerstwa zniesione. A postęпки wszystkie z Wiskiej Ziemi, za złym wykładem warunku warszawskiego uczynione, kasujemy i w niwecz obracamy. A to co się też krzywdy i szkody komu, i w Rzeczypospolitej dobrach stołu Królewskiemu należących, złym wykładem dobrego postanowienia przez ludzie, którzy postanowienia dobrego dzierżać i wedle niego się sprawować nie chcieli, **sub tempore interregni** stało, to każdemu **pro eius conditione** i wedle prawa pospolitego ma być nagradzane, z winami w statucie opisanemi; aby iuż na potym takowa **sequela** zła i śmiałość do złego nie była nikomu zostawiona. Ponieważ konfederacyje do praw i wolności pospolitych się schylają, aby się każdy wedle nich sprawował, a przeciw nim nie wykraczał.

24. Rewizycja podlaska.

A iż w Podlaskim Woiewodztwie rewizycja dostateczna dóbr Naszych Królewskich, do stołu Naszego Królewskiego należących, ieszcze dotąd nie doszła, tak iako w innych woiewodztwach iuż iest odprawiona, dlatego deputuiemy **ex nunc, autoritate praesentis conventus** rewizory: to iest z strony Naszej księdza Adama Pilchowskiego, proboszcza warszawskiego, z strony rad Krzysztofa Lanckorońskiego kasztellana małogoskiego, a z rycerskiego koła urodzonego Iana Biejkowskiego, stolnika przemyskiego. Którzy tymże sposobem mają wszystko rewidować i spisać, iako w innych woiewodztwach iest uczyniono, a na przyszły sejm koronny znieść. Którym też poruczyliśmy te krzywdy i doległości nad prawo i przywilej **incorporationis Regno** na sejmie walnym lubelskim dany, uczynione⁹, oglądać i przesłuchać, które posłowie ziemscy imieniem szlachty braciej swej, poddanych Naszych na Podlasiu mieszkających przeciw starostom, celnikom i mytnikom Naszym przekładali i na piśmie podali. A na tenże sejm przyszły koronny to wszystko mają do Nas i stanów koronnych przynieść, ku rozeznaniu i rozsądkowi ich statecznemu. A te rewizory takowymże ubezpieczeniem opatruiemy, iakowe mieli insi rewizorowie i lustratorowie.

25. Cancellaria łomzińska.

Tymże też rewizorom poruczyliśmy, za przymową posłów ziemskich mazowieckich, aby kancelaryją ziemską w Łomży kosztowną własnym szlachty tejże Ziemi Łomżyńskiej zmurowaną, a przez przodka Naszego Króla Iego Miłości Zygmunta Augusta w dwór królewski obroconą, i plac jej iako wielki był oglądali. I gdziebyśmy im na to miejsce frymark dać mieli, żeby Nam sprawę dali.

26. Odłożenie spraw nieskończonych na drugi sejm.

Acz za łaską Bożą wszystko się około postanowienia Naszego na stolicy królewskiej porządnie pokończyło, a niemże rzecz uprzedzać koronacyją Naszą, niektóre też zaraz efekt swój wziąć miały, iedno iż zatrudnienia wielkie koronne wewnętrzne przypadły, za ktoremi dostatecznej sprawy wzięciemy nie mogli i skutecznie zaraz wypełnić, przetoż za zezwoleniem wszech stanów wszystkie te sprawy umacniamy i utwierdzamy, iż się im przewłoką tą derogować nie może, owszem wszystkim artykułom, kondycyjom tak od Nas i posły Nasze przy elekcyi, iako i Nam poddanym i teraz proponowanym, a od Nas przyiętym, dosyć się stać ma na przyszłym sejmie walnym koronnym. Który im narychlej być może, porozumiawszy się **cum senioribus Regni** wszech państw do Korony należących, złożyć będą powinni, nadalej **ante decursum anni praesentis** 1576 i tam odprawować się to wszystko ma, co iest w warszawskim i andrzeiowskim postanowieniu opisano i tu na tym sejmie zaczęto, abo cokolwiek Nam i potrzebie Rzeczypospolitej będzie podano, tak, żebyśmy powinności Naszej dosyć na wszem uczynili. Na co się obowiązujemy i przyrzekamy.

Działo się na Zamku Krakowskim na sejmie walnym koronacyi Naszej, trzydziestego dnia Maia roku Bożego tysięcznego pięćsetnego siedmdziesiątego szóstego, królowania Naszego roku pierwszego. Na własne rozkazanie Króla Iego Miłości.

VIII. [UNIWERSAŁ POBOROWY, 30 MAJA 1576 R.]

Stephan z łaski Bożej Krol Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie, Inflantckie, Wołyńskie, Podlaskie, Kijowskie i Siedmiogrodzkie.

I. Wszystkim wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należało, oznajmuiemy, iż na tym walnym sejmie Koronacyi Naszej stany koronne, tak rady duchowne i świeckie, iako też i posłowie ziemscy, z osobiwej chęci i miłości przeciw Nam [na] wstępku panowania Naszego, dobrowolnie Nam tego pozwolili, ku potrzebie Rzeczypospolitej, aby pobory, nie tylko te, które na sejmie elekcyi warszawskiej i zjeździe andrzeiowskim blisko przeszłym **tempore interregni**

⁹ Por. wyżej, nr LXXI, p. I: O Ziemi Podlaskiej. Przywilej przywrócenia Ziemi Podlaskiej do Korony Polskiej.